

L'escriptora Anna Murià, vídua del poeta Agustí Bartra, va viure els primers temps d'exili de Joan Oliver al castell de Roissy-en-Brie, a França. Allí es varen concentrar

una colla de poetes i escriptors que fugien de la Guerra Civil. En l'article, Murià, establerta des que va tornar de l'exili a Terrassa, explica com van ser aquells

moments. Al costat de l'article es pot llegir un dels poemes més coneguts de Pere Quart que va escriure justament mentre era a l'exili.

El poema

Corrandes d'exili

Una nit de lluna plena
tramuntàrem la carena,
lentament, sense dir res...
Si la lluna feia el ple
també el féu la nostra pena.

L'estimada m'acompanya
de pell bruna i aire greu
(com una Mare de Déu
que han trobat a la muntanya).

Perquè ens perdoni la guerra,
que l'ensagna, que l'esguerra,
abans de passar la ratlla,
m'ajec i beso la terra
i l'acarono amb l'espallla.

A Catalunya deixí
el dia de ma partida
mitja vida condormida;
l'altra meitat vingué amb mi
per no deixar-me sens vida.

Avui en terres de França
i demà més lluny potser,
no em moriré d'enyorança
ans d'enyorança viuré.

En ma terra del Vallès
tres turons fan una serra,
quatre pins un bosc espès,
cinc quarteres massa terra.
"Com el Vallès no hi ha res".

Que els pins ceneixin la cala,
l'ermita dalt del pujol;
i a la platja un tenderol
que bategui com una ala.

Una esperança desfeta,
una reanca infinita
i una pàtria tan petita
que la somio completa.

La tríade escantellada

Anna Murià*

En aquest castell francès van viure els escriptors catalans exiliats a França

Els vaig conèixer —en plural— a principis de la guerra. Per aquella època era difícil conèixer-ne un sense trobar-se també amb els altres dos. La tríade de Sabadell, Francesc Trabal, Joan Oliver, Armand Obiols, famosa ja abans d'instal·lar-se a Barcelona. Anaven junts des que varen fer les primeres tentines de lletraferits: foren de La Mirada, del Diari de Sabadell que llegien els intel·lectuals barcelonins més atents al desplegar literari. En el món de les lletres, pas a pas però no a poc a poc (sabien avançar, com diria Pere Quart molts anys després, "a poc a poc de pressa"), se situaven a la plataforma dels factòtums. A partir del 1936 dominaren; eren més joves i amb més voluntariosa empenya que l'elit preeminent, la dels Carles Riba, Foix, Manent... Mirats amb certa rancúnia per la família dels conservadors (literàriament conservadors, no políticament): Maseras, Oller i Rabassa...

Als començos del 1937 vaig entrar al secretariat de la Institució de les Lletres Catalanes que ells havien concebut i creat. En fou nomenat president Josep Pous i Pagès per conveniències de política sindical i Carles Riba vicepresident, secretari Francesc Trabal, Joan Oliver membre de la Junta Directiva i també Armand Obiols. Des d'aleshores fins a l'inici del 1940 vaig estar en contacte permanent amb la tríade. Amb aquesta s'escantellà vaig ser testimoni proper i una mica participant del procés calamitosos causat per les relacions de la Rodoreda i l'Obiols, ho tinc contat amb detalls en el próleg a les Cartes de Mercè Rodoreda. Fou a Roissy-en-Brie, on durant prop

d'un any visquérem refugiats un grup d'escriptors catalans. D'aquella jove trinitat sabadellenca restaren unides dues persones. Oliver i Trabal, que marxaren a Xile. Culpa de l'amor tossut de Mercè i Obiols, el tossudament indecís entre el llaç epistolar amb la muller llunyana i la passió immediata. Quallaren dos bàndols enfrontats en guerra freda. Gràcies a això Joan Oliver tingué una experiència agradable, l'estada a un altre château, el de Saint-Cyr-sur-Morin, on Clara Candiani, membre del comitè francès que ens sostenia i alineada al cantó Rodoreda, féu traslladar la colla treballista: s'ho van passar bé, allà hi havia refugiats centreuropeus, gent interessant, però durà poc, en declarar-se la guerra a Alemanya hagueren de tornar a Roissy. Tot canvià, aleshores, les condicions materials i els estats d'ànim, els problemes que se'ns presentaren eren massa greus per permetre'ns ocupar-nos en sedasserries eroticosentimentals. Passats els anys, a Xile, allò que restava de la vella sòlida unió amistosa desaparegué en obrir-se irremediablament una clivella entre Trabal i Oliver, quan aquest decidí retornar a Catalunya, tan aviat, en el temps àlgid de l'opressió franquista. Ell mateix ens ho va dir, Joan Oliver, quan Bartra i jo el 1970 el reveiérem: Trabal l'havia acusat de traïció i havia trencat amb ell.

Oliver-Pere Quart devia sentir tota la vida la coïssor d'aquella amistat malmesa, per a ell nafrà "sagrada". Amb Obiols el desprement no havia estat tan traumàtic, més que rompre es distanciaran.

Trabal era d'esperit solidari, activador, de conviccions fermes. Obiols semblava l'indecís perpetu, passiu, literaturitzat. Oliver l'al·ludiria dient: "...arribaríem

aviat a la poesia intencional i de l'abstenció, la que ha conreat durant trenta anys el meu extraordinari amic Armand Obiols." Oliver va ser sempre de pensament oscil·lant, dubitatiu, amb les seves confessades contradiccions, l'escèptic Pere Quart de Terra de naufragis i Vacances pagades que ens deixà aquell retrat acid i tallant de l'egoista ensuperbit que veia en tot ser humà: "tots, tots... sereu només els meus supervivents"; ja era amarg fins per a ell mateix, mofeta esmolat però a vegades ingenu versaire pessebristic... I se li trasllua la "ràbia disfressada" d'un amor "amoral i cruel" per culpa —digué— del "fracàs universal". Era rabuít, més ben dit, impetuós, nen rebec.

Encara em sembla sentir la seva veu de tro inofensiu. No pas al Mas Perxés de l'Agullana, allò era massa trist; quan aquell 30 de gener en marxàrem les dones, els nois menors de divuit anys i els homes majors de quaranta cap a la frontera, mentre ells, la tríade i tots els d'edat militar havien de quedar-se. Conxita, la seva dona, plorava. Però una setmana després ja estàvem de nou reunits a Tolosa de Llenguadoc, i aleshores sí que alçava la veu, increpava o reia; i el dia sencer per carretera, el 3 d'abril, de Tolosa a Roissy-en-Brie. Trabal a París s'havia afanyat pels companys, envià l'ordre a Oliver i Obiols amb la llista dels que havíem d'anar-hi: llogueu un autobús i veniu tots junts.

Ell fou sempre també vacil·lant, incert, així s'autoexpressà quinze anys més tard en uns versos de subtil lucidesa: "Però ha guanyat a poc a poc, de pressa./ rovell d'enyors, peresa acovardida./ i a mesura rasa d'incerteses/ on cerca brins la desmenjada fe."

*Escriptora

Martí i Pol: "Joan Oliver era bàsicament un home bo"

Miquel Martí i Pol es va trobar per primera vegada amb Joan Oliver en l'homenatge que es va fer a Carles Riba "l'any 60 o 61, ara no ho recordo exactament. Jo tenia 29 anys". Així explica el poeta de Roda de Ter la seva primera trobada amb Oliver, que llavors era trenta anys més gran que ell i, per tant, d'una altra generació. Des d'aquella trobada, tots dos poetes es van anar veient i van anar col·laborant amb el seus llibres d'una manera o altra. Llavors, Martí i Pol encara no estava malalt. "Un o dos cops l'any", explica Martí i Pol, "ell venia a casa i jo ja gairebé no podia parlar i ell començava a ser sord. Tot i així hi havia una íntima sintonia de pensaments, de manera de veure les coses tant a nivell polític com sociològic i poètic". Tant, que un dia Pere Quart ja li va dir a Martí i Pol que no li digués més de vos, sinó de tu. "i vam deixar el vos de banda".

A partir d'aquesta amistat, Oliver i Martí i Pol es van començar a escriure. Les cartes rebudes per Oliver són ara a l'Arxiu de Sabadell, ja que eren en el paquet que la filla del poeta sabadellenc va donar a la ciutat. Les altres són encara a casa de Miquel Martí i Pol. Fa uns anys li van proposar de publicar-les, però Martí i Pol no ho va voler i, de moment, les vol mantenir com a correspondència privada. A la pregunta de si és perquè les cartes eren dures amb algunes persones, el poeta de Roda explica que potser sí.

Martí i Pol creu que després de mort, Catalunya no ha tingut gens en compte Joan Oliver: "Se'l cita alguna vegada però se'l té com un *outsider*." En els últims anys de vida, segons l'escriptor osonenc, "Oliver era com una mena de consciència per al país, era molt més exigent amb les seves obres i molt coherent amb les seves idees polítiques. El seu sentit nacional era d'una exigència total. Però en cap moment a nivell polític se l'ha tingut en compte. Mai se l'ha tingut com una persona que calia escoltar". Per ell, Oliver feia nosa en un cert moment "i, en canvi, jo penso que és un home que s'ha desapropiat, que valia la pena escoltar-lo, en la seva poesia deia les coses de manera senzilla però deia coses molt necessàries".

Aquestes qualitats, i sobretot la ironia d'Oliver, no l'ha vista Martí i Pol en cap dels autors actuals. "Dels que jo he llegit, no te'n sabria dir cap", explica. "La seva ironia és molt seca; darrerament no lleixo tant, però no tinc coneixement que hi hagi cap poeta que es pugui comparar amb ell." Martí i Pol defineix el sentit de l'ironia d'Oliver de "molt agut, molt acusat, es reia d'ell mateix; era bàsicament un bon home. Per mi, era com l'avi del qual es pot aprendre molt, sabia dir les coses i sabia fer-se entendre". "La seva", continua Martí i Pol, "era una sàtira que no s'acaba en la forma sinó que continua en el fons, tant en la poesia com en el teatre. A cada un dels seus poemes s'aprèn una lliçó."

SENTIMENT BURGÈS?

Pel que fa a l'origen burgès de Joan Oliver, Martí i Pol assegura que mai el va tenir per un burgès: "No crec que ell mai s'hagués considerat un burgès. Amb la colla dels de Sabadell ja havia passat de tot això; se sentia més bé amb gent que sintonitzava amb les seves idees que no pas amb la gent que tenia el poder econòmic". "De fet", diu el poeta, "el seu poder econòmic era nul, treballava per guanyar-se la vida." Segons el poeta rodenc, "Oliver tenia un concepte social d'estimació a les classes oprimides i de sentiments molt lleials a l'amistat, era un home molt comprensiu i molt amable".

L'obra d'Oliver, tot i que no es ven en grans quantitats i no està molt integrada en el món de l'ensenyament, és una obra absolutament vàlida i aplicable a l'actualitat, segons Martí i Pol: "En aquest aspecte, els seus versos són immortals. A més, la societat es repeteix en tots els segles: l'amor, l'odi... tots aquests sentiments no tenen edat, són iguals que fa dos mil anys." Tanmateix, Martí i Pol és conscient que ha venut més llibres ell que no en Joan Oliver, cosa amb la qual no està d'acord.

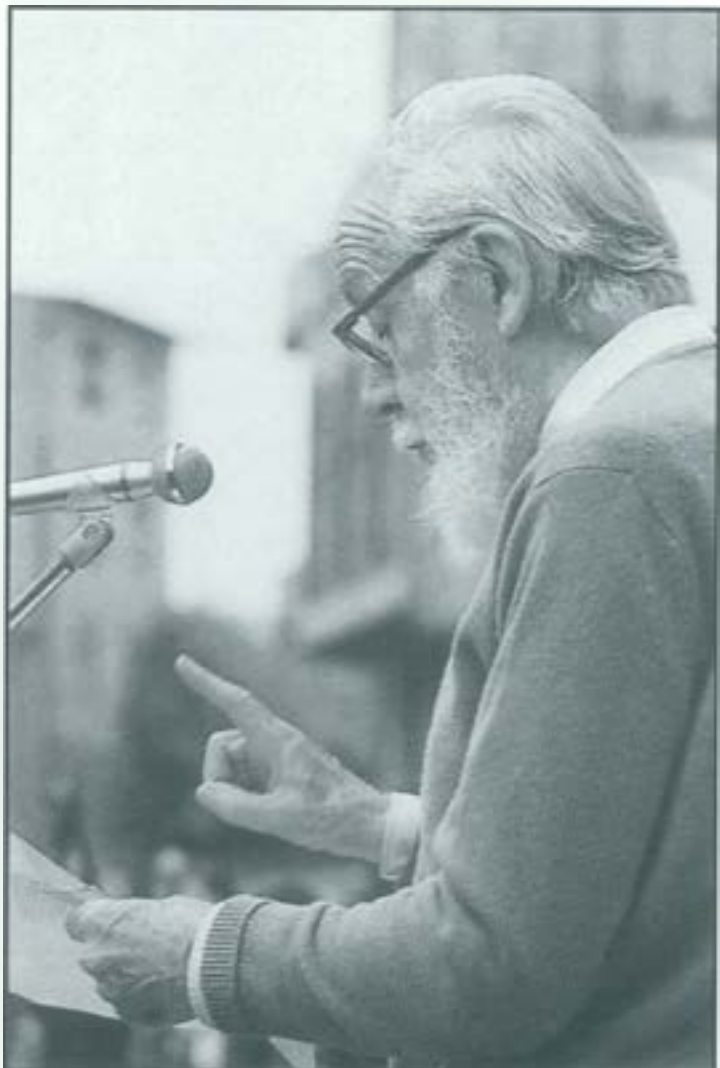
Dolors Altarriba

Allò que Joan Oliver deia de Martí i Pol

En una entrevista que Joan Oliver va concedir a la revista *Mont-rodó* de Taradell [vegeu la pàgina 22 d'aquest especial] el primer any que va estiujar en aquest poble, l'autor va fer referència a Miquel Martí i Pol, a qui havia conegut feia ja uns quants anys. En concret deia: "Martí i Pol és un poeta humaníssim, un home que ha convertit el seu dolor personal en un mestratge de vida i esperança. Tots li ho hem d'agrair. Parodiant un trist esllògan futbolista podríem dir que Martí i Pol és més que un poeta! Els pobles d'Osona cal que se'n sentin orgullosos."

En un altre moment fa referència al poeta de Folgueroles Jacint Verdaguer. D'ell, en diu: "Verdaguer va crear la llengua poètica, molt més pura que la de Maragall. És un precedent inapreciable, sobretot en el poema *Canigó*. *L'Atlàntida* és un pastitx."

Joan Oliver. Roda de Ter, homenatge a Martí i Pol. 1978 (B. Cruells-Firo Foto).